

Az előző szlovák kormány nyolc éve

– beszélgetés Bugár Bélával –

– Itt az idő, hogy megnézzük, mit is adott Szlovákiának, Európának és a szlovákiai magyaroknak az a nyolc év, amely alatt a Magyar Koalíció Pártja tagja volt a szlovák kormánynak. Emlékszem, a kilencvenes évek közepére Szlovákia gyakorlatilag elszigetelődött. Az akkori, Mečiar vezette kormánnyal nemigen tárgyaltak. Se NATO-tagságról, EU-tagságról meg pláne nem. És ez nem csak Szlovákiának nem volt jó, leértékelte az egész térséget is. Leértékelte az a tény, hogy van egy országa, ahol nem tekinthető európainak a fogalom- és a szóhasználat, és az ahhoz kapcsolódó gyakorlat sem. A kisebbségben levő magyarok naponta érezhették, hogy másodrendű állampolgárok. A világ kockázati tényezőként értékelte a nyilvánvaló etnikai feszültséget. Kerülte is a befektetői tőke Szlovákiát. Az ország azonban tudott váltani. Hiába győzött a választásokkor többször is Mečiar pártja, maga Mečiar nem tudott kormányt alakítani, sőt kormányra sem kerülni... A Mečiar-érát felváltó Dzurinda alakította kormányban részt vett az MKP is. Kétszer négy év jutott neki. Ez idő alatt Szlovákia felzárkózott a szomszédaihoz, NATO-tag, uniós tag lett. És kiderült, hogy egy nemzetiségi párt jelenléte a kormányban elősegíti a társadalmi békét, a nemzetközi vélekedés ez idő alatt nem tekintette negatív tényezőnek az etnikai kérdést... Miként vélekedik erről Bugár Béla, az MKP elnöke?

– Az elmúlt nyolc évben nemcsak gazdasági, hanem etnikai, kisebbségi területen is születtek pozitív döntések, törvények. Sajnos nem valósult meg minden, amit szerettünk volna, s emiatt most hátrányos helyzetbe kerülhetünk. Továbbra is a kormány dönt például a kisebbségi kultúrára szánt összegek nagyságáról, elosztási rendszeréről, holott mi azt szeretjük volna elérni még a Dzurinda-kormány idején, hogy ennek megítélése a kisebbségek kezébe kerüljön.

Abban az időszakban a kormány azonnal lépett, ha bármilyen negatív megnyilvánulásra került sor valamilyen kisebbség ellen. A miniszterelnök és a parlament elnöke is rögtön sajtótájékoztatót hívott össze, bevetették az egységeket. Nem mindig sikerült felgöngyölíteni az adott ügyet, de mindenki tudta, hogy nincs nemtörődomség, nem intézték el egy kézlegyintéssel, hogy ez máshol is megtörténhet, ahogy most Fico tette. Egyér-

telmű volt, hogy a kormány nem engedi, hogy etnikai feszültségek legyenek. Az a kormány nemcsak az összetételével, hanem a tevékenységével is mindenki számára nyilvánvalóvá tette, hogy van egy határ, s ezt senki nem lépheti át. A mostani hatalom több hibát is elkövetett. Kormányerővé emelte a Szlovák Nemzeti Pártot, amelynek elnöke és más tagjai éles kijelentéseket tesznek magyar és más etnikai csoportok ellen. Jan Slotának még a kormány megalakulása után is voltak magyarelles kirohanásai. Ezek után szinte azonnal jelentkeztek a tettek is. Magyar helységnevtáblákat rongáltak meg, s a magyarellesség megjelent különféle internetes honlapokon is. Slota nyilatkozatai, illetve az, hogy a miniszterelnök nem reagált ezekre, mintha felszabadította volna azok indulatait, akik eddig meghúzták magukat, mert tudták, hogy következményekkel fog járni rájuk nézve, ha indulataiknak szabad folyást engednek.

Három-négy hétbe telt, mire a magyar miniszterelnök és az MKP rá bírta kényszeríteni a szlovák kormányfőt, hogy elhatárolódjon ezektől a jelenségektől. A nyitrai egyetemista lányt pénteken reggel fél nyolc és nyolc között verték meg, a kormányfő csak szombat késő délután, a sajtó többszöri kérdésére válaszolta végre azt, hogy elhatárolódnak tőle. Majdnem két napot várt, s akkor is csak annyi volt a reakciója, hogy „ugyan már, ilyen dolgok másutt is történnek Európában, nem kell ezt annyira felfújni”.

– *Ha a nyolc évet mérlegre tesszük, a legnagyobb hiányosság talán az – s nem csak a magyarok szempontjából –, hogy nem sikerült megvalósítani egy újfajta területi berendezkedést. Hiszen a Dzurinda-kormány a Mečiar-féle kormánytól megörökölt területi, adminisztrációs felosztást erősítette meg..*

– Említettem már, hogy létrejött valamiféle szlovák–magyar megbékélés, és viszonylagos nyugalom alakult ki. Azonkívül a nyolc év alatt számos magyar került az államigazgatás különféle posztjaira, amire azelőtt nem volt példa. Amikor először beléptünk a kormányba, még azt mondták, nem nevezhetjük ki mi a járási hivatalok vezetőit mindenhol, ahol nyertünk, mert meg kell szakítani ezt a magyar határ menti sávot, nehogy valaki rosszra gondoljon. A második időszakban ez már fel sem merült. Az alap- és középiskolák adminisztrációját sikerült önkormányzati szintre lehozni, ami most védelmet nyújt a Szlovák Nemzeti Párt által delegált oktatási miniszterrel szemben, ha az megszorításokat próbálna eszközölni. Az elmúlt nyolc évben több tízmilliárd korona jött le Dél-Szlovákiába, ami azelőtt szintén nem volt ennyire természetes. Ott voltunk az ügyek keletkezésénél és megoldásánál. Számos kérdésben állást foglalhattunk már abban a pillanatban, amikor a kormány kifejtette az elképzelését, s el tudtuk mondani, hogy ezt vagy azt ne így tegye, mert ez feszültséget fog teremteni.

Az első Dzurinda-kormányban a közigazgatási reformnál az MKP-nak döntenie kellett, hogy marad-e egy olyan kormányban, amely bizonyos formában bebetonozta a mečiar-i területi felosztást. Elégge a határon mozgott az a döntés, hogy mégis maradunk, s végül az MKP ki tudta kényszeríteni, hogy több, korábban kormányzati vagy megyei szintű jogkör az önkormányzatokhoz kerüljön. Számos egyéb kérdés is feszültséget okozott még, például az oktatási-nevelési támogatás: egyedülként kértük, hogy ne csak a diákoknak, hanem az iskolák mellett működő pedagógus- vagy szülői közösségeknek is lehessen ezt a pénzt nyújtani, mert ez Szlovákiában így megy. Mégis feszültség volt, még törvényt is készítettek ellenünkben a koalíciós partnereink.

Ezt végül is sikerült leállítani, de egy biztos: sem a szlovákiai magyarok, sem a szlovákiai szlovákok nem lesznek elégedettek soha. Azt mindig tudni kell: bárkivel kerülünk kormányba, minden egyes szlovák kisagyában található valamiféle magyarfóbia. Egyszerűen félnek. Vagy nyíltan kimondják, vagy nem. Ha betérjesszünk egy törvényt, amelynek alapján esetleg az adott etnikai vagy nemzeti kisebbség saját maga dönthetne, az nekik eleve nem jó, mert akkor azon a területen nem tudják teljes mértékben befolyásolni a döntéseket. Mi mindig tudtuk, hogy kivel kormányzunk, ismertük koalíciós partnereinket. Természetes, hogy nem sikerült mindent elérni, hiszen soha nem magunk döntöttünk.

– *Van egy terület, ahol biztos, hogy pozitív az elmúlt nyolc év mérlege, ez Európa és Szlovákia viszonya. Európának az volt a nyilvánvaló érdeke, hogy itt a térségben, Közép-Európában ne legyen lyuk: a NATO, az EU itt is otthon lehessen. Szlovákia nagyon jól teljesített. Gazdaságilag is, politikailag is. Vissza lehet-e térni ehhez a szerephez? Van-e remény arra, hogy az EU és Szlovákia kapcsolata továbbra is harmonikus lesz? Hiszen az európai, kelet-közép-európai országoknak nem olyan régen jó párszor elmondták, hogy a szlovákiai példát kell követni...*

– Szerintem Magyarország most fogja a szlovák példát kipróbálni, vagyis azt, hogy mit jelent kemény gazdasági reformokat megvalósítani úgy, hogy az emberek többsége elutasítja azokat. Az EU nagyon pozitívan értékelte a reformokat, s Közép-Európa kistigriseként emlegette Szlovákiát, amelyet a környező országok is irigyeltek, főleg a 19 százalékos átalányadót. Ugyanakkor látni kell, hogy a reformok lecsapódása a társadalomban nem mindig pozitív, hiszen minden egyes reformot, legyen az akár gazdasági, akár egészségügyi, az egyszerű embernek kell megfizetnie.

Én azt hiszem, hogy amennyiben az új szlovák kormány nem próbálkozik az elkezdett reformok visszavételével, akkor nem kell tartani attól, hogy Szlovákia és az EU viszonya megromlik. De ennek az a feltétele, hogy nem szedik szét, ami működik, illetve hogy megpróbálják a politikai stabilitást biztosítani. Ez utóbbinak része a kisebbségi kérdés is. Ha a mostanihoz hasonló atrocitások történnek, nem lehet azt mondani, hogy itt minden rendben van. A jelenlegi kormánynak számtalan lehetősége van, hiszen az országot nem leromlott állapotban vette át tőlünk.

– *Ön magyar származású szlovák politikus, mi több, igen népszerű, igazolják ezt a közvélemény-kutatások, de az a tény is, hogy a legutóbbi választáson az MKP bizonyára jó néhány nem magyar szavazatot is kapott. Együttműködni vagy ellenzékbe vonulni? Milyen szerepet*

vállalhatnak? Odahaza is folytak-folynak a viták arról, hogy jó lett volna-e, ha a magyar párt beszáll a Fico-kormányba. Meddig lehet elmenni a kompromisszumban...

– Komoly dilemmát jelentett, hogy mit tegyünk, ha a helyzet úgy alakul, hogy a kormányba léphetünk. Ha belépünk, akkor ugyan másként nézett volna ki a kormányprogram, de mégis együtt lettünk volna Mečiarral és Ficóval. Én azt vallom, hogy általában az ember első, gondolkodás nélküli reakciója a helyes. Mert az belülről jön. Az agy már rafinált róka: keresi a kiutakat. Nálam az első reakció az volt, hogy isten ments! Összehívtunk különféle embereket, és mindenki azt mondta: mindenáron meg kell akadályozni, hogy a Szlovák Nemzeti Párt a kormányba jusson. Akkor azt mondtam: rendben van, de nekem akkor el kell törnöm a kezemet. Mert nem tudom elképzelni azt, hogy egy fotón azt lássák, hogy Ficóval és Mečiarral fogok kezni. Ha a jelenlegi kormányban nincs benne a Szlovák Nemzeti Párt, akkor nincs magyarverés, az biztos. Ha helyettük mi volnánk a kormányban, nem így nézne ki a kormányprogram. Ugyanakkor az MKP az elkövetkező időszakban elkopott volna. Ilyen koalíciós partnerekkel gyakorlatilag föláldozta volna magát. De kinek tudtuk volna ezt megmagyarázni? Mindenki azt gondolta volna, hogy mindenáron hatalomra akartunk jutni. Ezt a dilemmát kellett megoldani. Úgy gondolom, mi mindent megtettünk, hogy ne ilyen kormány alakuljon, de ők így döntöttek. Azt mondta, magyar származású szlovák politikus – reagálnom kell erre.

Ami az identitást illeti, mi azt szoktuk mondani, hogy ha egy szlovákiai magyar magyarként él, ugyanakkor állampolgári kötelességeit is teljesíti, akkor még egy harmadik identitással is rendelkezik, hiszen már bejuttunk Európába. Ha megnézzük az uniót, ott másképp gondolkodnak, s a kis Szlovákiának is hozzá kell szoknia, hogy kultúráját részben silányítja az a dömping- és kereskedelmi alapú kultúra, ami a sokféle csatornán bejut hozzánk, ám ugyanakkor a magyart és a szlovákot is gazdagítja az EU kultúrájának bizonyos része. A magyar identitás Szlovákiában azt jelenti, hogy nem adom fel anyanyelvemet, ismerem a magyar történelmet, kultúrát, ezáltal gazdagítom a többségi nemzetet, a többségi nemzetől pedig át tudom venni a pozitív dolgokat. A szlovák identitás pedig az állampolgári kötelességek és az államhoz tartozás része. Állampolgárként is számos felelősségteljes dolgot kell eldönteni bizonyos helyzetekben. Az unió meg ugye most alakul, keresi korszerű formáját... Úgy ítélem meg, hogy a politikusok megte-

ték azt, amit lehetett. Van egy törvény, amely kimondja, hogy azokon a településeken, ahol húsz százaléknál több magyar él, kétnyelvűek lehetnek a feliratok, s a hivatalokban is lehet az anyanyelvet használni. De ezeken a helyeken a helyi magyar lakosok sajnos nem élnek a lehetőséggel. Óvatosak. Ha megnézzük, hogy mi van Dunaszerdahelyen, Somorján... Szinte minden csak szlovákul van kiírva. A törvény pedig megvan, alkalmazni lehetne. Mi többet tehet a politikus? Ezt a passzivitást, vagy nevezük történelmi alapú óvatosságnak, nagyon nagy veszélynek látom. Nagyobbnak, mint az amerikanizálódást. Így lassan megszokjuk azt, hogy nem kell magyarul kiírni semmit, nem kell magyarul írni a nevünket, a közigazgatásban nincs nyoma annak, hogy itt magyar valaki. Ez nagyon nagy probléma.

– Feltételezem, hogy valamilyen változásnak be kell következnie az identitástudatban. Ez személyre szabott döntés... Nem biztos, hogy politikai szinten kéne azt megvitatni, hogy ki, hol, milyen magyar. Bele lehet kényszeríteni az embereket valamilyen rossz választásba, mint például a szerencsétlen magyar népszavazással. De azért vannak személyi döntések és párt- vagy állami kapcsolatok.

– A szlovákiai magyar politizálásnak is van egy rákfenéje: sajnos nagyon sokan innen kiabálnak odaát, Magyarországra, hogy ott mit csináljanak. Szerencsére az MKP-t még nem sikerült megosztani a szerint, hogy a jobb- vagy a baloldalé-e. Van egy dolog, amelyet, igaza van, keményen elrontott a magyar kormány az elmúlt időszakban: a népszavazást a kettős állampolgárság ügyében. A kormánynak lehet határozott igen vagy nem a véleménye, hiszen neki kell megvalósítania azt, amit kimondott. Kijelentheti, hogy nem akar kettős állampolgárságot, nem, soha. Ezt is el lehet fogadni, de azt – megítélésem szerint – nem mondhatja, hogy azért nem szabad megadni a kettős állampolgárságot, mert akkor

átjön ide 800 ezer magyar, és félmilliárdnyi nyugdíjat, társadalombiztosítást, egyebeket kell rájuk költeni. Ez az érvelés sántít... Ez itt fáj. Persze azt is látnunk kell, hogy az itteni magyarokban, az emberekben nagyon sok a félelem, a belső bizonytalanság. Erről nem szokás beszélni, s a politikus sem számol vele, hiszen ő teszi

a dolgát... De ezt a félelmet, s az ebből adódó illeszkedési vágyat, azonosulást a többséggel táplálja az is, ha azt mondja a magyar kormány vagy valamilyen hivatalos személy, hogy vigyázzatok otthoniak, mert idejön 800 ezer határon túli magyar, és kizabálnak minket, mert bekerülnek a mi szociális rendszerünkbe. Egy szlovákiai magyar ettől azt érzi, hogy „azoknak se kellünk”. Ettől aztán a régi, történelmi eredetű félelem itt marad bennünk, és nagyon nehéz kezelni.

Az itteni emberek egyébként azt azért természetesen veszik, hogy odaátról a magyar iskolákba óriási ösztösek jönnek át. De az mintha nem tudatosodott volna, hogy bármely kormány (mindegy, hogy jobb- vagy

baloldali) ezzel azt segíti, hogy magyarként tudjunk itt megmaradni. Az a magyar szülő, aki ma szlovák iskolába adja a gyermekét, ahelyett, hogy magyar iskolába íratná, felháborodottan azt kérdezi, hogy miért nem támogatják Magyarországról a szlovák iskolákat is. Odáig jutottunk, hogy a magyar szülő ezt problémaként kezeli. Nem azt nézi, hogy azért kap hozzájárulást, hogy a gyermeke magyar maradjon, hanem csak azt, hogy neki kevesebb pénz kelljen kiadnia.

– *Hasznos lenne egyszer politikai felhangok nélkül arról beszélni, hogy milyen is a kisebbségi sors. Megnézni az európai példákat. Hiszen ahány ország, annyiféle megoldás.*

– Ez jó volna, de ne áltassuk magunkat! Az Európai Uniónak – úgy általában – nem mond semmit a kisebbségi kérdés. Nem tudták, mi az, hogy autochton, őshonos kisebbség. Nekik elsősorban a török, az iszlám bevándorló a kisebbség... És – kimondom egyenesen – ne az EU-tól várjuk a kisebbségi kérdés megoldását. Igaz van, a kisebbségi kérdés, ahány ország, annyiféle probléma, annyi különböző történelmi háttér. A szlovák–magyar viszonyt a szlovákoknak és magyaroknak kellene rendezniük. A fiataloknak, akiket nem köt annyi régi, félelmet keltő emlék. A politika, a kultúra ebben legfeljebb csak segíthet. Már az is jó, ha a politika a sajátos pártérdekek, például a belországi választási küzdelem okán nem árt. A megbeszélések, a kibékülés és az együtt cselekvés időszakához kell eljutnunk... Hozzáteszem, más választásunk nincs is. Az Ipoly vagy a Duna két oldalán élőknek együtt kell forrást találniuk, bizonyos feltételek mellett, ahhoz, hogy a gyerekeik itt igazi otthon építhessenek maguknak.

Módos Péter